

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТАРАСЮК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 378.147:811.111:62

**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ
АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАННІ**

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі методики викладання української та іноземних мов і літератур Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

- Науковий керівник:** кандидат філологічних наук, професор
БИРКУН Людмила Вікторівна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур Інституту філології.
- Офіційні опоненти:** доктор педагогічних наук, професор
ЗАДРОЖНА Ірина Павлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, професор, завідувач кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови;
- кандидат педагогічних наук
ШОСТАК Ірина Іванівна,
Одеський національний економічний університет, доцент кафедри іноземних мов

Захист відбудеться 26 червня 2018 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.001.49 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, ауд. 134.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кімн. 12).

Автореферат розіслано 25 травня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Лазер-Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Однією з основних вимог Проекту концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 роки є підготовка висококваліфікованих фахівців відповідно до викликів сьогодення, які постійно змінюються. У зв'язку з цим перед закладами вищої освіти поставлено завдання підготовки конкурентноспроможних випускників, у тому числі й фахівців будівельних спеціальностей, які володіють не лише фаховими знаннями й уміннями в будівельній галузі, а й здатні здійснювати професійну діяльність в умовах міжкультурного спілкування.

Максимально наближена до реальної професійної діяльності фахова підготовка студентів має бути спрямована на формування широкого технічного світогляду та зорієнтована на проектно-конструкторську діяльність майбутніх інженерів-будівельників. З метою підвищення ефективності їх підготовки реалістичне моделювання процесу професійної діяльності має відбуватися не лише під час вивчення фахових дисциплін, а й в процесі навчання англійської мови, що сприятиме формуванню здатності виконувати професійні обов'язки при роботі з англійськими джерелами та у процесі спілкування з іноземними колегами.

Проблема навчання майбутніх інженерів англійської мови з урахуванням особливостей їхньої професійної комунікації була предметом вивчення А. Андрієнко, І. Бермана, Т. Костюкової, О. Минєєвої, І. Стасюкевич.

Досягнення високого рівня англійської комунікативної компетентності передбачає формування у майбутніх інженерів-будівельників англійської лексико-граматичної компетентності, зокрема у читанні, яка забезпечує коректне розуміння лексичного та граматичного оформлення професійно орієнтованих текстів.

Проблема формування іншомовної лексичної та граматичної компетентностей з урахуванням фаху студентів тривалий час перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, учені вивчали процес засвоєння іншомовної лексики студентами неможливих закладів вищої освіти (І. Полук, В. Сіган (V. Cigan), О. Стародубцева, О. Тарнопольський, К. Тішечкіна, О. Турова, В. Шмідт, Б. Хафері (B. Khaferi)); особливості оволодіння іншомовною лексикою в галузі металургії (І. Зайченко, І. Ярема), правознавства (А. Посохова, З. Соломко), безпеки життєдіяльності (В. Терещук), туризму (І. Потюк), медицини (Т. Грецька, О. Петрашук) та ін. Питанням формування іншомовної лексичної компетентності для спеціальностей економічного профілю присвячено наукові розвідки В. Борщовецької, С. Боднар, Г. Гринюк, Ю. Гордійчук, Л. Горелової, Ю. Семенчука.

Проблему формування іншомовної граматичної компетентності студентами неможливих закладів вищої освіти досліджували Л. Бободжанова, О. Лотоцька, І. Мусаєлян, І. Тригуб та ін. До питання про підвищення якості володіння студентами іншомовним лексико-граматичним матеріалом для розуміння професійно-орієнтованих текстів зверталися Л. Бірецька, Т. Коваль, Б. Лауфер (B. Laufer), Н. Маченко, М. Непочатова, І. Османова, І. Шостак.

Попри значну увагу науковців до окресленої проблеми, досі не розроблена методика формування у майбутніх інженерів-будівельників англійської лексико-граматичної компетентності у читанні з урахуванням специфіки їх проектно-конструкторської діяльності та вимог до їхньої професійної підготовки.

Таким чином, потреба у фахівцях будівельних спеціальностей з високим рівнем англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні, а також недостатня дослідженість проблеми зумовлюють **актуальність** дисертаційної роботи та вибір теми дослідження «Формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напряму дослідження безпосередньо пов'язаний з науково-дослідною темою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Мови та літератури народів світу: взаємодія і самобутність» (номер державної реєстрації 11БФ044-01). Тему дисертації затверджено Вченою Радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 24. 01. 2011 року) і Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 4 від 26.04.2011 року); уточнену редакцію теми було затверджено спеціалізованою вченою радою К 26.001.49 (протокол № 30-1 від 17.04.2018).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити і експериментально перевірити методику формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

Завдання дослідження.

1. Розкрити структуру та зміст англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні, проаналізувати дидактичні та методичні особливості її формування у майбутніх інженерів-будівельників.

2. Здійснити лінгвістичний аналіз ескізного будівельного проекту.

3. Обґрунтувати критерії відбору навчального матеріалу та здійснити такий відбір.

4. Виділити етапи формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні, розробити відповідну підсистему вправ та модель організації навчання.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики формування англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні і сформулювати методичні рекомендації щодо її впровадження.

Об'єкт дослідження – процес формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

Предмет дослідження – методика формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що високого рівня сформованості лексико-граматичної компетентності у читанні майбутніх інженерів-будівельників можна досягти за умови використання експериментальної методики, яка базується на положеннях комунікативно-когнітивного підходу, відображає інтеграцію професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності через послідовне опрацювання навчального матеріалу, відібраного на основі використання науково обґрунтованих критеріїв впродовж чотирьох етапів формування англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні, передбачає виконання підсистеми вправ, розробленої з урахуванням особливостей ескізного будівельного проекту.

Методи дослідження. Відповідно до мети та поставлених завдань було

використано комплекс методів: 1) теоретичні: аналіз методичної, психологічної, лінгвістичної, педагогічної літератури для обґрунтування теоретичних засад дослідження; критичний аналіз навчальних посібників для майбутніх інженерів-будівельників; аналіз, систематизація та узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду формування англомовної лексико-граматичної компетентності; проектування й моделювання навчального процесу відповідно до розробленої у межах наукового дослідження проблеми; 2) емпіричні: наукове спостереження, опитування та анкетування майбутніх інженерів-будівельників, методичний експеримент для перевірки ефективності методики формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні, статистична обробка та інтерпретація результатів експерименту з метою визначення валідності результатів дослідження.

Наукові положення, які виносяться на **захист**:

1. Специфіка подальшої професійної діяльності майбутніх інженерів-будівельників зумовлює необхідність урахування проектно-конструкторської діяльності будівельників та доцільність вибору ескізного будівельного проекту як засобу формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

2. Формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні передбачає розвиток відповідних знань, рецептивних лексичних та граматичних навичок та мовної усвідомленості, а також їх кореляцію з предметними знаннями і навичками.

3. Активізація процесу формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні здійснюється шляхом стимулювання аналітико-синтетичної діяльності із залученням когнітивних стратегій у рецепції – стратегії логічного умовиводу та продукції, запам'ятовування – стратегії використання візуальних образів, а також забезпечення рефлексивності навчального процесу.

4. Формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні передбачає чотири етапи: орієнтовно-підготовчий етап, спрямований на ознайомлення з новим мовним матеріалом; стереотипно-ситуативний, який передбачає формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення; варіативно-ситуативний, спрямований на формування лексико-граматичних навичок на рівні надфразової єдності; завершальний, на якому здійснюється інтегрований розвиток лексико-граматичних навичок і вмінь читання.

5. Ефективність формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні забезпечується реалізацією моделі навчання, яка передбачає послідовну організацію навчальної діяльності та виконання підсистеми вправ, що містить чотири групи вправ: 1) вправи на ознайомлення з новим мовним матеріалом на основі візуальних та вербальних опор (позначення архітектурно-конструктивних елементів креслень ескізного будівельного проекту, таблиці загальної характеристики ескізного будівельного проекту); 2) вправи на формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення із використанням вербально-візуальних (креслення з примітками ескізного будівельного проекту) та вербальних

(таблиці загальної характеристики ескізного будівельного проекту) опор; 3) вправи на формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні надфразової єдності із використанням вербально-візуальних (креслення з примітками ескізного будівельного проекту) та вербальних (таблиці загальної характеристики ескізного будівельного проекту) опор; 4) вправи на інтегрований розвиток лексико-граматичних навичок і вмінь читання на основі ескізного будівельного проекту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що

- *вперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні, яка базується на положеннях комунікативно-когнітивного підходу, передбачає інтеграцію професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності; використання ескізного будівельного проекту як засобу формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні; послідовне формування англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні впродовж чотирьох етапів (орієнтовно-підготовчого, стереотипно-ситуативного, варіативно-ситуативного, завершального); розроблено підсистему вправ, яка співвідноситься з етапами; модель організації відповідного навчання;

- уточнено сутність та структуру англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні;

- удосконалено критерії відбору навчального матеріалу (ескізних будівельних проектів, лексичних та граматичних одиниць);

- подальшого розвитку набули положення про комунікативно-когнітивний підхід у формуванні англомовної лексико-граматичної компетентності, метакогнітивні та когнітивні стратегії.

Практичне значення одержаних результатів полягає у відборі автентичного матеріалу для формування у майбутніх будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності; розробці відповідних комплексів вправ; створенні навчально-методичного забезпечення до дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» (робоча програма дисципліни, навчальний посібник «English for civil engineering students»).

Запропоновану методику **впроваджено** в навчальний процес Київського національного університету будівництва і архітектури (акт упровадження від 18.05.2017 р.), Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (акт упровадження від 05.10.2017 р.), Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (акт впровадження від 12.04.2017 р.), Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне) (акт впровадження від 28.09.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. У статті «Аналіз навчальних видань з точки зору сучасної методики формування англомовної лінгвістичної компетенції» автором було проаналізовано навчальні видання з англійської мови для майбутніх інженерів-будівельників за критеріями комунікативно-орієнтованого формування англомовної лінгвістичної компетенції, що складає 50% виконаної роботи. У статті «Сучасні тенденції розуміння змісту іншомовної лінгвістичної компетенції» автором було здійснено ретроспективний аналіз дефініцій англомовної лінгвістичної компетенції, що складає 50% виконаної роботи. У статті «Принципи створення

навчального посібника «English for civil engineering students» автором було обґрунтовано принципи створення авторського навчального видання, що складає 50% виконаної роботи.

Апробація результатів. Основні положення та результати дослідження обговорено і схвалено на міжнародних науково-практичних конференціях: I Міжнародна науково-практична конференція «Діалог культур – діалог про мир і в ім'я миру» (Дніпропетровськ, 2012); I Міжнародна науково-практична конференція «Знання. Освіта. Освіченість» (Вінниця, 2012); Міжнародна науково-практична конференція «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників педагогічних та психологічних наук» (Львів, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Фактори розвитку педагогічних і психологічних наук у XXI столітті» (Харків, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2016); *всеукраїнських науково-практичних конференціях*: Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування» (Дніпропетровськ, 2012); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії» (Рівне, 2012); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування» (Дніпропетровськ, 2013); Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогіка в системі гуманітарного знання» (Одеса, 2015); V Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії» (Рівне, 2015).

Публікації: Результати дисертаційного дослідження відображено у двадцяти двох публікаціях (з них 4 – у співавторстві, 18 – одноосібні), із них 9 статей – у фахових виданнях, затверджених МОН України, 2 статті – у зарубіжних виданнях, 10 публікацій – тези доповідей на науково-практичних конференціях і 1 навчальний посібник (англійською мовою).

Структура дисертації зумовлена її цілями і завданнями. Дисертаційне дослідження складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 308 сторінок, основний текст викладено на 194 сторінках. Кількість таблиць – 28, рисунків – 16. Список використаних джерел налічує 355 найменувань, з яких – 274 українською і російською, 81 – англійською та німецькою мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дисертації; окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; доведено новизну й практичну цінність роботи; сформульовано положення, запропоновані до захисту; а також зазначено перелік конференцій, на яких апробовано результати наукового пошуку.

У першому розділі дисертації «**Теоретичні передумови формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні**» схарактеризовано зміст та структуру англомовної лексико-граматичної компетентності (АЛГК) у читанні, з'ясовано дидактико-методичні особливості її формування, окреслено принципи комунікативно-

когнітивного підходу та когнітивні і метакогнітивні стратегії для формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні, проаналізовано ескізний будівельний проект як засіб формування АЛГК у майбутніх інженерів-будівельників.

Англомовну лексико-граматичну компетентність майбутніх інженерів-будівельників у читанні визначено як *здатність розуміти лексичну та граматичну сторону професійно орієнтованих текстів, зокрема, ескізного будівельного проекту, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії лексичних, граматичних знань, навичок у кореляції з предметними (у тому числі знаннями та навичками читання компонентів креслення), а також мовної усвідомленості, що сприяє успішній реалізації проектно-конструкторської діяльності інженера-будівельника в англомовному професійному середовищі.*

Внаслідок узагальнення наукових досліджень (В. Борщовецька, Е. Горбач, Н. Жовтюк, І. Задорожна, Н. Скляренко, З. Соломко, Ю. Кажан, С. Ніколаєва, О. Уфімцева, І. Шостак й ін.) виокремлено такі компоненти АЛГК: лексико-граматичні знання й навички, якими повинні оволодіти майбутні інженери-будівельники, та мовна усвідомленість.

На основі аналізу наукової літератури (В. Александров, А. Бутенко, Г. Відоусон, О. Вовк, Д. Галямова, Н. Гудкова, З. Джу-гінг (Z. Ju-ging), А. Кафтайлова, С. Ковриго, О. Кравець, Л. Конопляник, В. Літлвуд (W. Littlewood), П. МкЕлдоуні (P. McEldowney), П. Нейшн (P. Nation), Д. Палмер (D. Palmer), О. Романенко, М. Рубцова, О. Чевичелова) визначено положення комунікативно-когнітивного підходу при формуванні у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні: свідоме оволодіння відповідними знаннями, навичками; збереження основних характеристик і умов природного процесу спілкування: умотивованість комунікативної діяльності студентів, вирішення реальних проблем, використання різних форм роботи студентів, залучення їх до вирішення проблемних ситуацій та творчих завдань, стимулювання когнітивної активності студентів, розвиток когнітивних процесів (сприйняття, увага, здатність до репрезентації знань, пам'ять, мислення тощо) шляхом створення умов для здобуття знань та оволодіння навичками в результаті подолання інтелектуальних труднощів; забезпечення оволодіння студентами відповідними стратегіями; розвиток рефлексії. Окреслено принципи комунікативно-когнітивного підходу: принцип інтегрованого навчання (формування АЛГК у читанні у безпосередньому зв'язку з предметними знаннями, навичками, а також з іншими видами мовленнєвої діяльності); системності (поступове ускладнення змісту вправ від зняття мовних труднощів до розуміння змісту ескізного будівельного проекту (ЕБП); функціональності (засвоєння нових лексичних і граматичних одиниць з урахуванням їхніх функцій у мовленні для реалізації типових завдань); інформаційного переходу (ознайомлення з вхідною інформацією у формі автентичного матеріалу, створення перехідних нотаток у формі таблиць, схем та діаграм, креслень із вкрапленнями вербальної інформації, визначення вихідної інформації); єдності навчання, виховання і розвитку (вдосконалення трьох сторін мовної особистості: когнітивної за умов дотримання критеріїв когнітивних рівнів мовної особистості при смисловому сприйнятті та

оцінці змісту ЕБП, мотиваційної за рахунок використання викладачем методично коректних і цікавих прийомів в опрацюванні нового матеріалу, закріпленні та розвитку набутих навичок шляхом залучення студентів до виконання різноманітних вправ на формування лексико-граматичної компетентності на базі ЕБП та діяльнісної за рахунок смислової обробки змісту типових професійно-орієнтованих ситуацій); автентичності (відбір автентичних креслень і приміток із ЕБП відомих у будівельній індустрії закордонних фірм та модифікації інструкцій із навчальних посібників з високим відсотком автентичних навчальних матеріалів для студентів технічних спеціальностей до змісту ЕБП); проблемності (вирішення творчих проблемних завдань на кшталт завдань на прийняття інженерно-конструктивних рішень); рефлексивності (виконання рефлексивно-аналітичних вправ із залученням метакогнітивних стратегій). На основі аналізу наукових праць (І. Задорожна, Дж. Омейлі (J. O'Malley) та ін.) схарактеризовано організацію навчального процесу шляхом залучення студентів до використання метакогнітивних (усвідомлення цілей навчання, планування виконання завдання чи досягнення поставлених цілей; пошук шляхів подолання проблеми, яка заважає виконати завдання; самоконтроль; заміна навчальних стратегій у разі необхідності; перевірка правильності отриманого результату; самооцінка результатів; аналіз причин невдач чи недостатнього рівня виконання завдання; співвіднесення нової інформації з раніше вивченою) стратегій та стимулювання аналітико-синтетичної діяльності із залученням когнітивних стратегій у рецепції – стратегії логічного умовиводу та продукції і запам'ятовування – стратегії використання візуальних образів.

Визначено компонентний склад ЕБП та його лексико-граматичні особливості. Представлено характеристики ЕБП як *вербально-візуального комплексу* із використанням методу функціонального аналізу вербально-візуальних компонентів за О. Анісімовою. Розроблено зразки перехідних нотаток у формі таблиць та схем із частковим додаванням спеціально відібраної вербальної інформації до креслень ЕБП з метою подальшого уточнення змісту вправ та інструкцій до них.

У другому розділі **«Технологія формування у майбутніх інженерів-будівельників англomовної лексико-граматичної компетентності у читанні»** виокремлено критерії відбору навчального матеріалу, описано етапи формування АЛГК у читанні, розроблено підсистему вправ, спрямовану на формування АЛГК у читанні на основі відібраних ЕБП, представлено модель організації навчання для формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні.

Аналіз наукових джерел (Н. Жовтюк, О. Малюга та ін.) дав можливість встановити такі критерії відбору ЕБП, лексичних одиниць (ЛО), граматичних структур (ГС): автентичності, тематичності, інформативності, посиленості та доступності, достатньої і помірної насиченості тексту термінологічними одиницями, взірцевості, авторитетності джерел відбору, сполучуваності, частотності, професійної спрямованості, практичної необхідності та достатності.

Джерелами відбору навчального матеріалу слугували автентичні тексти провідної американської будівельної компанії «Brown and Caldwell», креслення та примітки таких відомих у будівельній індустрії закордонних фірм, як «Kiku Obata», «Thomas Miller and Partners», «АВНТ», «СН2МHILL», «JKH», іноземні фахові навчальні видання для майбутніх інженерів-будівельників.

Обґрунтовано етапи формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні: орієнтовно-підготовчий етап, спрямований на ознайомлення з новим мовним матеріалом; стереотипно-ситуативний, який передбачає формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення; варіативно-ситуативний, спрямований на формування навичок на рівні надфразової єдності; завершальний, на якому здійснюється інтегрований розвиток лексико-граматичних навичок і вмінь у різних видах читання (ознайомлювальне, переглядове, вивчаюче).

З урахуванням специфіки структури ЕБП виділено три тематичні цикли:

1. Загальна характеристика ескізного будівельного проекту.
2. Креслення з примітками.
3. Ескізний будівельний проект.

Виокремлено чотири групи вправ для формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні, які співвідносяться з визначеними етапами і містять підгрупи вправ.

Група 1 спрямована на ознайомлення з новим мовним матеріалом на основі візуальних та вербальних опор (позначення архітектурно-конструктивних елементів креслень ЕБП, таблиці загальної характеристики ЕБП) та включає дві підгрупи вправ: 1.1. ознайомлення з новим лексичним матеріалом; 1.2. ознайомлення з новим граматичним матеріалом.

Група 2 передбачає формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення із використанням вербально-візуальних (креслення з примітками ЕБП) та вербальних (таблиці загальної характеристики ЕБП) опор і містить дві підгрупи вправ: 2.1. формування рецептивних лексичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення; 2.2. формування рецептивних граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення.

Група 3 має на меті формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні надфразової єдності із застосуванням вербально-візуальних (креслення з примітками ЕБП) та вербальних (таблиці загальної характеристики ЕБП) опор і передбачає дві підгрупи вправ: 3.1. формування рецептивних лексичних навичок на рівні надфразової єдності; 3.2. формування рецептивних граматичних навичок на рівні надфразової єдності.

Група 4 передбачає інтегрований розвиток лексико-граматичних навичок і вмінь читання на основі ЕБП і включає три підгрупи вправ на інтегрований розвиток лексико-граматичних навичок і вмінь в 4.1. ознайомлювальному; 4.2. переглядовому; 4.3. вивчаючому читанні.

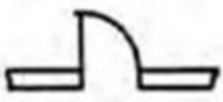

Групи вправ тематичного циклу «Загальна характеристика ескізного будівельного проекту» і «Креслення з примітками» відображають послідовний перехід від рівня слова до рівня надфразової єдності. Виконання вправ тематичного циклу «Ескізний будівельний проект» на завершальному етапі є можливим за умови опрацювання вправ із попередніх двох тематичних циклів.

Приклади вправ наведено далі.

Приклад 1. Орієнтовно-підготовчий етап. Підгрупа 1.1. Мета вправи: набувати знання про форму та значення ЛО, а також відповідні позначення архітектурно-конструктивних елементів. *Інструкція до вправи:* To understand a

construction project you are to know words and symbols for them. Match the words with their symbols. See the supplement of typical building symbols of a construction project. Work individually.

Components of the floor plan

1. Bifold door [ʔbaɪfəʊld ↓dɔ □] подвійні двері	a.
2. Double door interior [ʔdʌ bl ↓dɔ □↑ɪ n'tɪ əɪ ə] подвійні внутрішні двері	b.
3. Double hung window [ʔdʌ bl ↓hʌ ŋ ↑wɪ ndəʊ] подвійне вікно	c.
4. Double acting single door [ʔdʌ bl ↓æktɪ ŋ ↓sɪ ŋ glʔdɔ □] двері, які відчиняються в обидві сторони	d.
5. Single door [ʔsɪŋl ↓dɔ □] одинарні двері	e.

Подається таблиця із будівельними символами ескізного будівельного проекту.

Приклад 2. Орієнтовно-підготовчий етап. Підгрупа 1.2. Мета вправи: набувати знання про значення граматичного явища. **Інструкція до вправи:** To understand a construction project it is necessary to be able to understand grammatical forms. Choose the correct rules (1. a; 1. b; 2; 3. a; 3. b.) for the construction project's terms below. Translate the terms into Ukrainian. Work individually.

Remember!

Rule 1. The definite article «the» limits the meaning of a noun to one particular thing.

Rule 1.a. The definite article «the» can be used with the singular noun (the responsibility of the contractor). **Rule 1.b.** The definite article «the» can be used with the plural noun (the design requirements). **Rule 1.c.** The definite article «the» can be used with uncountable nouns (the construction).

Rule 2. The possessive case shows ownership. With the addition of 's (or sometimes just the apostrophe), a noun can change from a simple person, place, or thing to a person, place, or thing that owns something (structure's load). When you have a plural noun that ends in s, add just the apostrophe (structures' load).

Rule 3.a. In general the plural of a noun is formed by adding -s to the noun (elevations).

Rule 3.b. The words of Greek origin with endings -um and -on have plural a.

Example: remarks – rule 3. a.

The contract documents, manufacturer's recommendations, the contractor, consultants' drawings, shop drawings, loads and design criteria, the dead load of the structure.

Приклад 3. Стереотипно-ситуативний етап. Підгрупа 2.1. Мета вправи: формувати навички обґрунтованої здогадки про значення ЛО. **Інструкція до вправи:**

A. To understand a construction project you have to know words on the layouts. Find the components on the floor plan A which correspond to the words from the list below. Show them on the layout. Work in pairs.

Double window, casement, bifold door, CMU wall, single window, single door, rubble, gypsum wallboard.

B. Analyse how well you know the words. Write down those you don't know well. Learn them.

Подається креслення плану-поверху ескізного будівельного проекту.

Приклад 4. Стереотипно-ситуативний етап. Підгрупа 2.2. Мета вправи: формувати навички розпізнавання граматичної форми та співвіднесення із значенням на рівні словоформи. *Інструкція до вправи:* You have to repeat the words with ending s and without s. If there are words with s, classify them with the endings [z], [s], [ɪ z] and define the language functions of a noun (plural, possessive case of a noun, singular). Work individually.

Example for you: elements – plural, ending [s]; interior wall – singular.

Building's foundation, elements, circumstances, exterior stud wall, brick veneers, gypsum wallboard, stud spacings, exterior walls, wall type, interior walls, front wall, brick shelves, air spaces.

Приклад 5. Варіативно-ситуативний етап. Підгрупа 3.1. Мета вправи: формувати лексичні навички розуміння відношення типу «частина-ціле» між значенням ЛО та змістом приміток до креслення. *Інструкція до вправи:* Knowing terms from the wall schedule is important for understanding of the whole construction project. Find the words from the list which belong to the description of interior, exterior and CMU walls in the wall schedule (from the construction project «Two family residence»). Work in pairs.

Example for you: CMU wall – below grade.

Below grade, sheathing, brick veneer, gypsum wallboard, wall type C, brick shelf, siding color, gypsum board inside.

Wall schedule		
Mark	Description	Remarks
A	Exterior stud wall	Siding color as selected by owner
B	Exterior stud wall / Brick veneer	Provide min. air space between sheathing and brick veneer
C	Interior wall Typ. with gypsum wall board	
C1	Add batt insulation	
D	Interior wall Typ. with gypsum wallboard	
D1	Stud spacing	
E	CMU wall	Use CMU wall below grade Provide brick shelf at front wall.
Note: All exterior walls to use gypsum board inside.		Note: All interior walls shall be wall type C.

Приклад 6. Варіативно-ситуативний етап. Підгрупа 3.2. Мета вправи: формувати навички розпізнавання ГС та співвіднесення її зі значенням. *Інструкція до вправи:* A. Find sentences with the modal verb shall and infinitive in active and passive voice and choose the correct meanings for them. Work individually.

Example: All interior construction shall comply with codes. a. Information about the correlation of codes with construction.

1. All interior finishes shall be selected by owner.
  - a. Information about owner's interior design.
  - b. Information about types of interior walls.
2. All interior walls shall be wall type B.
  - a. Information about wall characteristics.
  - b. Information about a building material for the wall.
3. All dimensions are from the face of finished wall.
  - a. Information about types of dimensions.
  - b. Information about the location of dimensions.
4. Fill in depressed floor areas with concrete floor fill.
  - a. Information about filling of floor areas.
  - b. Information about the location of floor area.

B. What grammar structures are difficult for you to understand?

Приклад 7. Завершальний етап. Підгрупа 4.1. Мета вправи: навчити студентів розуміти значення ЛО та ГС на рівні тексту (ознайомлювальне читання). *Інструкція до вправи:* A. Choose the correct main ideas for the construction project «Two family residence». Work in the groups of 3-4 students.

1. The role of the architect is great in the location of dwelling within property line.
2. Unforeseen conditions have not to be taken into account by a civil engineer.
4. Contractor shall not complete the final certificate of occupancy.
5. There are many duties for the contractor.
6. Building characteristics represent information only about building volume.
8. Design load schedule highlights information about load on roof and floors only.
9. There is information about principal use of the construction project in the zoning chart.
10. Design load schedule doesn't represent information about wind gusts.

B. What grammar structures from the construction project «Two family residence» are known to you? Which construction terms do you remember? Did you understand the necessary vocabulary and grammar structures in the construction project?

Приклад 8. Завершальний етап. Підгрупа 4.2. Мета вправи: навчити студентів коректно розуміти значення ЛО та ГС на рівні тексту (переглядове читання). *Інструкція до вправи:* A. Choose a topic which is about the construction project «Two family residence». Work individually.

1. Duties of a contractor, protection of the building on the plot plan, remarks and description of walls, special features of the building in zoning chart, design load schedule, building characteristics.
2. Duties of a surveyor, protection of the building on the elevation, general features of the building.

3. Duties of a civil engineer, protection of the building on the floor plan, floor plan features.

B. Define how well you know the words which belong to these topics. Write down those you don't know well. Repeat them.

Приклад 9. Завершальний етап. Підгрупа 4.3. Мета вправи: розвивати навички встановлення смислових зв'язків між словами та реченнями (вивчаюче читання). **Інструкція до вправи:** А. Match the correct engineering concepts for the construction project «Two family residence» with the owner's demands. Choose the odd one. Make up the presentation of them. Work individually.

Owner's demands	Engineering concepts
1. A lot of landscaped area has to be near the house.	a. The staircase has to come out the grade. The house has to be located closer to the grade.
2 The house has to be far to adjacent buildings.	b. Concrete driveway has to be changed into the wooden one.
3. Environmentally friendly building material for the driveway has to be chosen.	c. Planters have to be added behind, to the right and to the left from the house. The distance between the house and adjacent buildings has to be decreased. d. Concrete driveway has to be changed. It must be transformed into the steel one.

B. Did you understand the necessary vocabulary and grammar structures? If yes, how would you like to continue your progress? If not, how would you like to improve your understanding of the necessary vocabulary and grammar structures?

Запропонована підсистема вправ для формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності реалізується в моделі організації навчання студентів будівельних спеціальностей. Під час укладання моделі було враховано загальну кількість годин для вивчення дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» у третьому семестрі, розподіл занять і кількісне співвідношення годин аудиторних занять і самостійної роботи. Нами розроблено два варіанти моделі:

- з паралельною організацією навчання, за якої на кожному етапі (орієнтовно-підготовчому, стереотипно-ситуативному та варіативно-ситуативному) студенти паралельно вивчають матеріал із перших двох тем (тема 1. «Загальна характеристика ЕБП», тема 2. «Креслення з примітками») та відповідних підтем, а на завершальному – матеріал із теми 3. «Ескізний будівельний проект»;

- з послідовною організацією навчання, яка передбачає послідовне опанування матеріалом спочатку теми 1. «Загальна характеристика ЕБП» на орієнтовно-підготовчому, стереотипно-ситуативному та варіативно-ситуативному етапах, потім теми 2. «Креслення з примітками» з відповідними підтемами на цих же етапах, а потім вивчення теми 3. «Ескізний будівельний проект» на завершальному етапі.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-

граматичної компетентності у читанні» визначено критерії оцінювання рівня сформованості у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні, описано особливості організації та проведення методичного експерименту з перевірки ефективності запропонованої методики, укладено методичні рекомендації для формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

Критеріями рівня сформованості АЛГК у майбутніх інженерів-будівельників у читанні визначено: правильність розуміння ЛО та ГС на рівні слова / словосполучення / речення; правильність розуміння ЛО та ГС на рівні тексту (при ознайомлювальному читанні); правильність розуміння ЛО та ГС на рівні тексту (при вивчаючому / переглядовому читанні); коректність контекстуальної здогадки та прогнозування.

Ефективність розробленої методики формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні, а також достовірність сформульованої гіпотези перевірено в ході базового природного вертикально-горизонтального експерименту.

Вертикальний характер експерименту передбачав виявлення загальної ефективності розробленої методики формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні, у той час як *горизонтальний характер експерименту* дозволив перевірити ефективність двох варіантів методики формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні.

Неварійованими умовами експерименту були: 1) склад учасників експериментального навчання; 2) використання однакової підсистеми вправ; 3) тривалість експериментального навчання; 4) один викладач – експериментатор (автор дослідження); 5) завдання перед- та післяекспериментальних зрізів; б) критерії оцінювання рівня сформованості лексико-граматичних знань та навичок.

Варійованою умовою експерименту був характер організації навчання з формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні. Зокрема, згідно з **варіантом А** на кожному занятті виконуються вправи одного і того ж етапу із залученням тем 1 та 2 (спочатку теми 1 та 2 (із відповідними підтемами) опрацьовуються на орієнтовно-підготовчому етапі, потім – на стереотипно-ситуативному, а далі – на варіативно-ситуативному), а на завершальному етапі реалізується тема 3. **Варіант Б** передбачає послідовне формування англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні в межах тем 1 та 2 на трьох етапах (орієнтовно-підготовчому, стереотипно-ситуативному, варіативно-ситуативному) та опрацюванні теми 3 на завершальному етапі.

Для здійснення експериментальної перевірки розробленої методики використано такі методи дослідження: опитування студентів; дослідно-експериментальне навчання й наукове спостереження під час вертикально-горизонтального природного методичного експерименту

Достовірність отриманих результатів дослідження було підтверджено методами математичної статистики – багатофункціональним статистичним критерієм ϕ^* – кутового перетворення Фішера та U-критерієм Манна-Уїтні (див. табл. 1).

Середні показники рівня сформованості АЛГК у читанні в студентів ЕГ–1 та ЕГ–2 (передекспериментальний та післяекспериментальний зрізи)

№	Критерій	Середні показники в групах	
		ЕГ1	ЕГ2
1.	Правильність розуміння ЛО та ГС на рівні слова / словосполучення / речення	3,58	3,42
		7,42	8,33
2.	Правильність розуміння ЛО та ГС на рівні тексту (при ознайомлювальному читанні)	3,58	3,4
		7,3	7,78
3.	Правильність розуміння ЛО та ГС на рівні тексту (при вивчаючому / переглядовому читанні)	3,75	3,67
		7,03	7,8
4.	Коректність контекстуальної здогадки та прогнозування	3,39	3,42
		6,5	7,03
	Середній коефіцієнт навченості	0,36	0,35
		0,71	0,77

Експериментально підтверджено ефективність розробленої методики та більшу результативність моделі Б, що доводить висунуту гіпотезу.

Встановлено, що запропонована методика формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні суттєво вплинула на підвищення рівня внутрішньої мотивації студентів до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням.

На основі проведеного дослідження розроблено методичні рекомендації щодо формування у майбутніх інженерів-будівельників АЛГК у читанні на базі ЕБП.

ВИСНОВКИ

1. Формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні розглядається в дисертації в контексті проектної інженерно-будівельної діяльності, яка співвідноситься з типовими задачами діяльності майбутнього інженера-будівельника.

Англомовну лексико-граматичну компетентність майбутніх інженерів-будівельників у читанні визначено як здатність розуміти лексичну та граматичну сторону професійно орієнтованих текстів, зокрема, ескізного будівельного проекту, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії лексичних, граматичних знань, навичок у кореляції з предметними (у тому числі знаннями та навичками читання компонентів креслення), а також мовної усвідомленості, що сприяє успішній реалізації проектно-конструкторської діяльності інженера-будівельника в англомовному професійному середовищі.

Конкретизовано лексико-граматичні знання та навички, якими повинні оволодіти майбутні інженери-будівельники.

Визначено дидактико-методичні особливості формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні: урахування положень комунікативно-когнітивного підходу (свідоме оволодіння відповідними знаннями та навичками, навчання у максимально наближених до природних ситуаціях: умотивованість комунікативної діяльності студентів, вирішення реальних проблем, використання різних форм роботи студентів, залучення їх до вирішення проблемних ситуацій та творчих завдань, стимулювання когнітивної активності студентів, розвиток когнітивних процесів шляхом створення умов для здобуття знань та оволодіння навичками в результаті подолання інтелектуальних труднощів, забезпечення оволодіння студентами відповідними стратегіями, розвиток рефлексії); зосередження на принципах: інтегрованого навчання, системності, функціональності, інформаційного переходу, єдності навчання, виховання і розвитку, автентичності, проблемності, рефлексивності; удосконалення організації навчального процесу шляхом залучення студентів до використання метакогнітивних та когнітивних стратегій.

2. Ескізний будівельний проект визначено як паралінгвістично активний, інтегративний текст, який вирізняється просторовим зв'язком та синсемантичними відносинами вербального компонента із кресленнями та умовними позначеннями до його компонентів (вербальна частина не може існувати незалежно від невербальної). Проаналізовано компонентний склад ескізного будівельного проекту (загальні примітки і статичні таблиці із загальною інформацією про зміст ескізного будівельного проекту, креслення-розпланування з примітками, план поверху з примітками та фасад) та лексико-граматичні особливості ескізного будівельного проекту (значна кількість термінологічних словосполучень з атрибутивним іменником; вживання речень із модальним дієсловом *shall* та інфінітивом в активному та пасивному станах, наказових речень, атрибутивних словосполучень, речень з присудком в теперішньому неозначеному часі, пасивному стані, складнопідрядних речень з підрядним обставинним реченням із *unless*, атрибутивних конструкцій з дієслівним атрибутом, конструкцій логічної емпізи, каузативних конструкцій у загальних примітках; відсутність артиклів у підписах до креслень та статичних таблицях). Розроблено зразки перехідних нотаток у формі таблиць та схем із частковим додаванням спеціально відібраної вербальної інформації до креслень ескізного будівельного проекту з метою подальшого уточнення змісту вправ та інструкцій до них.

3. На основі аналізу специфіки майбутньої професійної діяльності студентів будівельних спеціальностей, особливостей ескізного будівельного проекту визначено одиниці відбору навчального матеріалу для формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні (ескізний будівельний проект, лексична одиниця, граматична структура), а також критерії їх відбору. Зокрема, відбір ескізного будівельного проекту здійснювався з урахуванням критеріїв автентичності, тематичності, інформативності, посильності та доступності, достатньої і помірної насиченості тексту термінологічними одиницями, взірцевості, авторитетності джерел відбору. Лексичні одиниці відібрано на основі критеріїв сполучуваності, частотності, професійної спрямованості,

практичної необхідності, достатності, а граматичні структури – частотності, практичної необхідності та достатності.

4. Обґрунтовано етапи формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні: орієнтовно-підготовчий етап, спрямований на ознайомлення з новим мовним матеріалом; стереотипно-ситуативний, який передбачає формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення; варіативно-ситуативний, спрямований на формування лексико-граматичних навичок на рівні надфразової єдності; завершальний, спрямований на удосконалення лексико-граматичних навичок читання, у тому числі інтегровано з іншими видами мовленнєвої діяльності, реалізується в процесі читання текстів (зокрема, ескізний будівельний проект). На цьому етапі здійснюється контроль розуміння мовного матеріалу шляхом виконання тестових завдань, висловлення суджень стосовно змісту компонентів ескізного будівельного проекту (приміток і креслень). Відповідно на завершальному етапі розвиваються й уміння читання.

Виокремлено чотири групи вправ для формування англомовної лексико-граматичної компетентності у майбутніх інженерів-будівельників у читанні: 1) вправи на ознайомлення з новим мовним матеріалом на основі візуальних та вербальних опор (позначення архітектурно-конструктивних елементів креслень ескізного будівельного проекту, таблиці загальної характеристики ескізного будівельного проекту); 2) вправи на формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні слова, словосполучення, речення із використанням вербально-візуальних (креслення з примітками ескізного будівельного проекту) та вербальних (таблиці загальної характеристики ескізного будівельного проекту) опор; 3) вправи на формування рецептивних лексико-граматичних навичок на рівні надфразової єдності із застосуванням вербально-візуальних (креслення з примітками ескізного будівельного проекту) та вербальних (таблиці загальної характеристики ескізного будівельного проекту) опор і передбачає дві підгрупи вправ; 4) вправи на інтегрований розвиток лексико-граматичних навичок і вмінь читання на основі ескізного будівельного проекту. Запропоновані групи вправ корелюють із етапами та, в свою чергу, містять підгрупи вправ.

Запропоновано два варіанти моделі організації навчання з формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні: з паралельною організацією навчання, за якої на кожному етапі (орієнтовно-підготовчому, стереотипно-ситуативному та варіативно-ситуативному) паралельно вивчаються матеріал з перших двох тем (тема 1. «Загальна характеристика ескізного будівельного проекту», тема 2. «Креслення з примітками») та відповідних підтем, а на завершальному – матеріал з теми 3. «Ескізний будівельний проект»; з послідовною організацією навчання, яка передбачає послідовне опанування матеріалом спочатку теми 1. «Загальна характеристика ескізного будівельного проекту» на орієнтовно-підготовчому, стереотипно-ситуативному та варіативно-ситуативному етапах, потім теми 2. «Креслення з примітками» з відповідними підтемами на цих же етапах, а потім вивчення теми 3. «Ескізний будівельний проект» на завершальному етапі.

5. Вертикальний характер експерименту виявив загальну ефективність методики формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні. Горизонтальний характер експерименту дозволив перевірити ефективність двох варіантів розробленої методики. Експериментально підтверджено більшу результативність варіанту, який передбачав поетапне опрацювання навчального матеріалу на орієнтовно-підготовчому, стереотипно-ситуативном, варіативно-ситуативному та завершальному етапах.

Виявлено підвищення рівня внутрішньої мотивації студентів до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням за результатами анкетування після проведення експериментального навчання.

Підсумком дисертаційного дослідження стали розроблені методичні рекомендації щодо формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективу подальших наукових розробок вбачаємо в обґрунтуванні і розробці методики формування англомовної лексико-граматичної компетентності у продуктивних видах мовленнєвої діяльності студентів інженерно-будівельних спеціальностей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

I. Статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Биркун Л. В., Кузло Н. М. Аналіз навчальних видань з точки зору сучасної методики формування англомовної лінгвістичної компетенції / Л. В. Биркун, Н. М. Кузло // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Серія : Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – Вип. 92. – С. 37–47.

2. Биркун Л., Кузло Н. Принципи створення навчального посібника «English for civil engineering students» / Л. Биркун, Н. Кузло // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХГПА, 2017. – Вип. 23. – С. 10–15.

3. Биркун Л. В., Кузло Н. М. Сучасні тенденції розуміння змісту іншомовної лінгвістичної компетенції / Л. В. Биркун, Н. М. Кузло // Нова педагогічна думка : зб. наук. праць. – Рівне : РОППО, 2014. – 1(77). – С. 60–64.

4. Кузло Н. М. Аналіз специфіки відбору вправ для формування орфографічної та семантичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Теоретичні питання освіти, культури та виховання : зб. наук. праць. – Київ : КНЛУ, 2012. – № 45. – С. 93–98.

5. Кузло Н. М. Знання як зміст англомовної лінгвістичної компетенції майбутніх інженерів-будівельників / Н. М. Кузло // Теоретичні питання освіти, культури та виховання : зб. наук. праць. – Київ : КНЛУ, 2013. – № 47. – С. 113–119.

6. Кузло Н. М. Англомовна лінгвістична компетенція в межах комунікативно-когнітивного підходу / Н. М. Кузло // Теоретичні питання освіти, культури та виховання : зб. наук. праць. – Київ : КНЛУ, 2015. – № 51. – С. 89–92.

7. Кузло Н. М. Експериментальна перевірка ефективності методики формування англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей на матеріалі автентичного ескізного робочого будівельного проекту /

Н. М. Кузло // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : ХДУ, 2016. – Вип. LXXI. – Том 1. – С. 38–43.

8. Кузло Н. М. Особливості підсистеми вправ з формування англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. – Рівне : РДГУ, 2016. – Вип. 14 (57). – С. 116–120.

9. Кузло Н. М. До питання про особливості формування англомовної лексико-граматичної компетенції студентів будівельних спеціальностей в межах комунікативно-когнітивного підходу / Н. М. Кузло // Молодий вчений : зб. наук. праць. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2016. – № 12.1 (40). – С. 449–453.

II. Статті в іноземних виданнях:

10. Кузло Н. М. Принципы обучения английскому языку с опорой на содержание для формирования лингвистической компетенции будущих инженеров-строителей / Н. М. Кузло // *Universum: психология и образование* : научн. журн. – Москва : МЦНО, 2015. – № 3–4 (14).

11. Кузло Н. М. Модель формування англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // «Nowoczesna edukacja : filozofia, innowacja; doświadczenie» : зб. наук. праць. – Łódź : WSiU, 2015. – № 4. – С. 86–91.

III. Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації і тези науково-практичних конференцій

12. Биркун Л. В., Кузло Н. М. До питання про визначення іншомовної лінгвістичної компетенції / Л. В. Биркун, Н. М. Кузло // Діалог культур – діалог про мир і в ім'я миру : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 24–25 жовтня 2012. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 42–46.

13. Кузло Н. М. Особливості аналізу вправ для формування семантичної компетенції для студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Знання. Освіта. Освіченість : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 27–29 вересня 2012. – Вінниця, 2012. – С. 55–58.

14. Кузло Н. М. Аналіз відбору вправ для формування семантичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 6–7 квітня 2012. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 77–79.

15. Кузло Н. М. Знання як зміст англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Сучасні проблеми гуманітаристики : світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Рівне, 6 грудня 2012. – Рівне, 2012. – С. 263–265.

16. Кузло Н. М. Знання про англомовний будівельний дискурс як зміст іншомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 7–8 червня 2013. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 57–59.

17. Кузло Н. М. Формування англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей в контексті будівельного дискурсу / Н. М. Кузло // Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 28 лютого – 1 березня 2014. – Львів, 2014. – С. 88–91.

18. Кузло Н. М. Навчання читання будівельно-технічних зображень англійською мовою майбутніх інженерів-будівельників / Н. М. Кузло // Фактори розвитку педагогічних і психологічних наук у XXI столітті : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 12–13 вересня 2014. – Харків, 2014. – С. 20–22.

19. Кузло Н. М. Лінгвістичний аналіз пояснювальних записок до американських будівельних проектів / Н. М. Кузло // Педагогіка в системі гуманітарного знання : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 13–14 березня 2015. – Одеса, 2015. – С. 207–212.

20. Кузло Н. М. Підсистема вправ з формування англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Рівне, 10 грудня 2015. – Рівне, 2015. – С. 278–280.

21. Кузло Н. М. Методичні рекомендації з формування англомовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей / Н. М. Кузло // Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 18–19 листопада 2016. – Одеса, 2016. – С. 157–159.

IV. Методичні видання:

22. Кузло Н. М. English for civil engineering students : навч. посіб. / Н. М. Кузло. – Рівне : НУВГП, 2017. – 166 с.

АНОТАЦІЯ

Тарасюк Н. М. Формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2018.

Дослідження присвячено розв'язанню проблеми формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні на базі ескізного будівельного проекту як вербально-візуального комплексу.

У роботі конкретизовано поняття «англомовна лексико-граматична компетентність майбутніх інженерів-будівельників у читанні», схарактеризовано її компонентний склад, визначено теоретичні передумови її формування, описано ескізний будівельний проект як вербально-візуальний комплекс. Удосконалено критерії відбору навчального матеріалу, розроблено модель організації навчання для формування англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні,

обґрунтовано та створено підсистему вправ, спрямовану на формування у майбутніх інженерів-будівельників англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні.

Ефективність розробленої методики перевірено й підтверджено в ході експериментального навчання. Запропоновані методичні рекомендації щодо організації процесу навчання для формування зазначеної компетентності.

Ключові слова: англомовна лексико-граматична компетентність у читанні, ескізний будівельний проект, вербально-візуальний комплекс, підсистема вправ.

АННОТАЦИЯ

Тарасюк Н. М. Формирование у будущих инженеров-строителей англоязычной лексико-грамматической компетентности в чтении. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2018.

Исследование посвящено решению проблемы формирования у будущих инженеров-строителей англоязычной лексико-грамматической компетентности в чтении на базе эскизного строительного проекта как вербально-визуального комплекса.

В работе конкретизировано понятие «англоязычная лексико-грамматическая компетентность инженеров-строителей в чтении», охарактеризован ее компонентный состав, определены теоретические предпосылки ее формирования, описан эскизный строительный проект как вербально-визуальный комплекс. Усовершенствованы критерии отбора учебного материала, разработана модель организации обучения для формирования англоязычной лексико-грамматической компетентности в чтении, обоснована и создана подсистема упражнений, направленная на формирование у будущих инженеров-строителей англоязычной лексико-грамматической компетентности в чтении.

Эффективность разработанной методики проверена и подтверждена в ходе экспериментального обучения. Предложены методические рекомендации по организации процесса обучения для формирования указанной компетентности.

Ключевые слова: англоязычная лексико-грамматическая компетентность в чтении, эскизный строительный проект, вербально-визуальный комплекс, подсистема упражнений.

ABSTRACT

Tarasiuk N. M. Formation of the English language lexico-grammatical competence in reading for future civil engineers. – Manuscript.

The thesis presented for candidate degree in pedagogical sciences in research specialization: 13.00.02 – theory and methodology of teaching (germanic languages). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2018.

The research paper investigates the problem of the English language lexico-grammatical competence formation in reading for future civil engineers with the help of

the sketch construction project as a verbal-visual complex.

The notion «the English language lexico-grammatical competence for future civil engineers in reading» has been defined precisely. Its content has been characterized. The concept of the English language lexico-grammatical competence formation of future civil engineers has been defined as the language capability of professionally oriented texts, in particular, sketch construction project, which is based on the complex and dynamic interaction of lexical, grammatical knowledge, skills in correlation with subject knowledge (including paralinguistic) knowledge and skills and language awareness, which promotes the successful realization of design-constructing activity of a civil engineer in the English-speaking professional environment. Didactic-methodological peculiarities of lexico-grammatical competence for future civil engineers in reading have been determined: taking into account the statements of communicative-cognitive approach; concentration on principles: integrated learning, systemacity, functionality, information transfer, unity of learning, education and development, authenticity, problematicity, reflection, improvement of educational process by the engagement of students into the usage of metacognitive and cognitive strategies.

The linguistic analysis of the sketch construction project has been done. The criteria of educational material's choice have been improved. The stages of the English language lexico-grammatical competence formation of future civil engineers have been substantiated: oriented-preparatory stage is directed at the acquaintance with the new language material; stereotype-situated stage which is aimed at the formation of receptive lexico-grammatical skills on the level of word, word combination, sentence; variative-situated stage is directed at the formation of lexico-grammatical skills on the level of unity; final stage where the integrated development of speech reading skills is done.

The subsystem of exercises aimed at the formation of the English language lexico-grammatical competence in reading for future civil engineers has been elaborated and substantiated. Four groups of exercises for the English language lexico-grammatical competence formation of future civil engineers have been defined: 1) exercises on acquaintance with new language material on the basis of visual and verbal supports (marks of architectural-constructive elements on the layouts of sketch construction project); 2) exercises on the formation of receptive lexico-grammatical skills on the level of word, word combination, sentence with the usage of verbal-visual (layouts with notes of the sketch construction project) and verbal (tables of general characteristics of the sketch construction project); 3) exercises on the formation of receptive lexico-grammatical skills on the level of unity with the usage of verbal-visual (layouts with notes of the sketch construction project) and verbal (tables of general characteristics of the sketch construction project); 4) exercises on the integrated development of lexico-grammatical skills in reading on the basis of sketch construction project. The model of learning for the English language lexico-grammatical competence formation of future civil engineers has been developed and proved.

The effectiveness of the suggested methodology has been verified. The methodological recommendations for the formation of the above mentioned competence have been offered. The practical value of the research results is in the development of the textbook «English for civil engineering students».

Key words: the English language lexico-grammatical competence in reading, communicative-cognitive approach, sketch construction project, subsystem of exercises.